

LINA PLIŠKO

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Odjel za humanističke znanosti
Odsjek za kroatistiku
I. M. Ronjgova 1, HR-52100 Pula
lplisko@unipu.hr

ROVERSKA ČAKAVŠTINA U *PERUŠKANKI* VLADIMIRA GAGLIARDIJA

Vladimiro (Miro) Gagliardi na istarskoj se čakavskoj književnoj sceni javlja 1996. Godinu dana kasnije, objavljuje ovelu pripovijest *Perušanka* inspiriranu teškim životom istarske žene. Pripovijest je napisana na roverskoj čakavštini, odnosno govoru sela Štokovci koje žitelji nazivaju Stakovci. Ta je pripovijest bogat izvor za jezičnu, onomastičku, frazeološku i paremiološku analizu mjesnoga govora. U radu analiziramo jezik pripovijesti na fonološkoj i morfološkoj razini. Rezultati potvrđuju pripadnost ovog idioma središnjim govorima jugozapadnoga istarskoga dijalekta, koji se svojim značajkama bitno ne razlikuje od susjednih marčanskih, vodnjanskih i barbanških govora. U pripovijesti, očekivano, bilježimo i utjecaj hrvatskoga standardnoga jezika.

1. Uvod

Vladimiro (Miro) Gagliardi¹ na istarskoj se čakavskoj književnoj sceni javlja 1996. zbirkom pjesama *Vitri gromač naših* kao član Literarnoga kluba bro-

¹ Vladimiro Gagliardi rođen je u Puli 1947. godine. Prva tri razreda osnovne škole polazi u Štokovcima kod bake Ivane. Događaji iz djetinjstva, duboko ukorijenjeni u autorovu sjećanju, neiscrpan su izvor tema za pjesme i pripovijesti. Piše na čakavštini, istromletačkom dijalektu i hrvatskome standardnome jeziku. Za svoju je prozu 1997. i 1999. nagrađen na natječaju Istria Nobillissima, 2000. na međunarodnom natječaju Etniepoesie u Trstu te u Rijeci 2001. na natječaju Drago Gervais. Svojim priložima sudjeluje i na književnim susretima, primjerice u Bedekovčini, u Vižinadi... Djela: *Vitri gromač naših* (1996.), *Perušanka* (1997.), *Ursa i Mate* (1999.), *Sjećanja iz djetinjstva / Ricordi d'infanzia* (1999.), *Projekt Meduza* (2001.), *Sveti Kirin* (2005.), *Leptirov let* (2007.), *Mog kruha isti neš / Non mangerai il mio pane!* (2004), *Treba imat...!* (mnogi bi željeli to učiniti, ali...!) (2006.).

dogradilišta Uljanik.² Taj je literarni klub djelovao od 1978. do 2004. godine i iznjedrio je nekoliko vrsnih čakavskih pjesnika.

Godinu dana kasnije objavljuje oveću pripovijest *Perušanka*, potpisanu pseudonimom Miro Ivanin. Naime, tako su ga zvali seljani u Štokovcima dok je boravio kod svoje bake Ivâne. Pripovijest je napisana na “roverskoj”³ čakavštini, odnosno mjesnome govoru sela Štokovci koje mještani nazivaju Stakovci. Pripovijest, ispričana u prvome licu, plod je autorove mašte, inspirirana teškim životom istarske žene. “To je štorija”, kaže autor, “iz mojeg kraja, ku san nidi čuja eli mi se samo sanjalo. Forši ništo od svega tega je nikad i bilo, a forši je to samo fantažija” (Gagliardi 1997: proslov). Glavni lik, Miro, prepričava događaje koji su obilježili njegov boravak u Štokovcima 1953. Najupečatljiviji mu je bio susret s tetom Marom – Peruškankom koja mu je kasnije, kad je bio mladić, ispričala svoju dirljivu životnu priču, a on je prepričava čitatelju.

Pripovijest ispričana mjesnim govorom bogat je izvor za jezičnu, onomastičku, frazeološku i paremiološku analizu. Autor je knjigu ilustrirao vlastitim crtežima i pridodao “Besidarnik za one ki su zabili i za one ki forši ne znaju” (Gagliardi 1997: 153–161) te popis nadimaka, lokalnih toponima i imena sela koja se spominju u pripovijesti (Isto, 162). Zanimljivo je da je Gagliardi jedan od rijetkih istarskih autora koji piše prozu na čakavštini.

2. Metodologija istraživanja

Cilj je ovoga istraživanja bio opisati mjesni govor Štokovaca na fonološkoj i morfološkoj razini analizom jezika pripovijesti. Podatke dobivene analizom provjerili smo u razgovoru s autorom, jednako tako i podatke za opis naglasnoga sustava. Zanimalo nas je koliko su, i jesu li uopće, književna djela dobar izvor za proučavanje/opis nekoga mjesnoga govora.

3. Rezultati istraživanja

3.1. Fonologija

Opće značajke

Govor Štokovaca ima samoglasnike *a, e, i, o* i *u* te sljedeći sustav suglasnikâ:

² Vidi: Kontošić, Denis 2001. Zaljubljenici i entuzijasti: Dva desetljeća Literarnog kluba “Uljanik”. *Žurina i Franina*. Buzet: Reprezent, 170–171.

³ Roverija je područje između Grada Vodnjana i Svetvinčenta.

		Labijali	Dentali	Palatali	Velari
Okluživni	Bezv.	p	t		k
	Zvuč.	b	d		g
Afrikate	Bezv.			č	
	Zvuč.		c	č̣	
Frikativi	Bezv.		s	š	
	Zvuč.	f	z	ž	h
Sonanti		m	n	ń	
			l r	l̥	
		v		j	

Glas č je tzv. srednje č̣. U *Perušanki* autor razlikuje č i č̣, no u razgovoru potvrđuje srednje č̣. Sonant r može biti i samoglasnički glas, tada može biti kratak ili dug. Općeslavenski poluglasi dali su a (*dan, san*), stražnji nazal (ɔ) i slogotvorno l prešli su u u (*sunce, ruka*). Na mjestima gdje se jotacijom praslavenske suglasničke skupine *dĭ i starohrvatske dĕj u štokavskome narječju ostvaruje afrikata č̣, u mjesnom govoru Štokovaca ostvaruje se frikativ ž i, rjeđe, sonant j: ...su dohazali *gražani* kupovati. (143), Pok san sila *mrižanje*, pokrili smo kolina... (77), ...oči valje ugasle, duboko *usažene*,... (86), Činilo mi se kako da nisan nikad od doma pošla u *tujinu*. (81).

3.1.1. Odras jata

Odras jata (ĕ) ikavski je u leksičkom (*zadila, svitilo, beside, lipo, donile, mlika*) i gramatičkom morfemu (*dvi, u štali, u postelji, u hiži*) uz rijetke ekavizme koji se javljaju i u drugim jugozapadnoistarskim govorima: ...grabljati *seno* (64), ...študijali smo z *delon*...(64).

3.1.2. Odras prednjega nazala

Općeslavenski se prednji nazal (ɛ) u govoru Štokovaca, kao i u svim hrvatskim govorima, ostvaruje kao e, a iza palatala j kao a: ...da će iz hiže *zajati* mene i tebe... (145).

3.1.3. Odras slabih poluglasa

U čakavskome narječju, a tako i u jugozapadnome istarskome dijalektu, postoji mala skupina riječi u kojima se slabi poluglas vokalizirao. U *Perušanki* su ovjerene sljedeće riječi/osnove:

- *kъdĕ > *kadi* (...*kadi* bimo pozale brenticu... /68/; Miro, *kadi* je mliko...? /35/)
- *mъlin- > *malin-* ('mlin') (... ča su peljali šenicu u marčanski *malin*. /79/)

- *мѣн- > *man-* (oblici zamjenice *ja: meni* itd.) (Ča nisi srična *s namon?* /69/)
- *мѣша > *maša* ('misa') (... već par nedilj dohaža u crikvu na *mašu*,... /57/).

3.1.4. Promjena *a > e* iza *r*

Promjena *a > e* iza *r*, ovjerena je u pripovijesti u glagolu rasti – *resti*: ...ću ti ben povidati kad *naresteš* jenega dana. (40); ... *zareštena* u kupini... (44) i imenici vrabac – *rebac*: ...da je bolje imati *rebca* u ruki nego goluba na grani... (141), a u razgovoru s autorom i u primjeru krasti – *kresti*.

3.1.5. Glas *l* na kraju riječi/sloga

Glas *l* na kraju riječi prelazi u *a*. Između toga *a* ili prethodnoga *i*, *e* ili *u* umeće se epentetsko *j*: *učinija, napunija, stavija, hodija, počėja, čuja*. U primjerima kad je pred krajnjim *l a*, ono se s njim stapa u dugo *a* (*torna, reka, poša, zakukurika*), a kad je pred krajnjim *l o* ono se s njim stapa u dugo *o* (*sol > so*). Unutar riječi takvo *l* može izostatiti: *bona, koce, podne*. U pridjeva i gl. pridjeva analogijom se i iza *o* ostvaruje *-ja* (*goja, uboja*).

3.1.6. Prelazak *m* u *n* na kraju riječi

Fonetska neutralizacija, prelazak završnoga *m* u *n*, pojava je karakteristična za veliku većinu primorskih čakavskih govora, kao i za štokavske govore u blizini mora (Lisac 2003: 54). U *Perušanki* je ovjereno mnogo takvih primjera, ali pod utjecajem hrvatskoga standardnoga jezika javljaju se i odstupanja od pojave:

U glagola u 1. l. jd. prezenta: *san, paran, domislin, prosin, sanjan, moren, vadin*.

U imenica: u I jd. (ž. r.) *z tavajon, z bičikleton, prid hižon, pod ruzon*; (s. r.) *z blagon*; (m. r.) *z životon, prascon, puten, z vragon, z ocen, z braton*; u D mn. ž. r. *hudoban*.

U zamjenica: L jd. m. r. *u svojen, u ten, u ken*; I jd. m. r.: *za tin, s tin, s namon, š njin, z mojin*; D mn. m. i s. r. *njin, nan*.

U pridjeva: I jd. ž. r *z teplon, z mrzlon*; I jd. m. r. *z drhtavin, cilin*.

U brojeva: L *u sedmen, u peten, u deveten, u drugen, u prven*.

U priloga: *krajen, početkon*.

Odstupanja: *s brenticom, (svakin) danom*.

3.1.7. Suglasničke skupine *jt* i *jd*

Suglasničke skupine *jt* i *jd* čuvaju se u izvedenicama glagola *iti ("ići"), prva u infinitivu: Ni mogla *pojti*... (105); Gospodine, ča ne govori za doma *dojti?* (112), a druga u oblicima prezentske osnove: ...kad se svi nabot *najdemo*. (105); ...

pošalji unuka z bocon neka *dojde* uzeti!" (34).

3.1.8. Jotacija glasova *t i *d te skupina *st, *sk, *zd i *zg

Odrzi praslavenske jotacije glasova *t i *d su *ć* i *ž, j* (*sideći; mlaži, tuji*). Glas *ž*, kojemu je zvučni parnjak *ć*, pojavljuje se u primljenica: *deloža* ('*ljubomorna*'), na nas... (69); Stavila je harte od nikega starega *đornala* ('*novina*')... (19); ... zad *đira* gre par tovari... (76).

Odrz jotacije suglasničke skupine *st glasi *št* (Rekla mi je da siden na škanju do *ognjišta*. 19), *sk > *šč* (*iskati* – *išćen*). Odrz jotacije praslavenske suglasničke skupine *zd je *žd*: ...požeti prije *dažda*... (64); To jutro je još *daždilo*. (35). Isti su i odrzi prve palatalizacije praslavenske suglasničke skupine *zg: Kad mi je do *moždani* rivalo... (55).

3.1.9. Druga jotacija skupinâ st i zd

Druga jotacija suglasničkih skupina *st* i *zd* nastupa nakon ispadanja slabih poluglasa u nizovima *stbj i *zdbj. U *Perušanki* za skupinu *zd* bilježimo samo jedan primjer (*grozdbje), i to s metatiziranom suglasničkom skupinom: Pokle šenice došli su kumpiri, pa trukinja, pa *grojze*... (65), a za skupinu *st*: *koščon, maščon*.

3.1.10. Izostajanje jotacije

U govoru Štokovaca, zbog izbjegavanja homonimije između 3. l. jd. i 3. l. mn. prezenta glagola *hotěti, u 3. l. mn. nije poopćena jotacija, nego je zadržan stariji oblik s nejotiranom osnovom *te/něte*. Jotacija izostaje i u rednoga broja *trěti*, jer je izvorno izveden nastavkom koji nije sadržavao glas *j*: Drugu, *tretu*, četrtu nedilju... (56).

3.1.11. Suglasnička skupina čr

U *Perušanki* je ovjerena suglasnička skupina *čr* u mnogim primjerima, evo nekih od njih: Svi su bili *črni*, rabijani. (72); Pušmo danas te *črne* pensire, se slažeš? (105); Sestra mi je pomogla speći janjca pod *čripnjon*... (104); ...da su mu došli *črvi* u olita. (32). Prelaz *čr* > *cr* zabilježeno je samo u jednome primjeru: Kamara na podu je imala *crlene* rožice... (23).

3.1.12. Pojednostavljivanje suglasničkih skupina

Ovjereno je pojednostavljivanje početnih suglasničkih skupina, ali i, premda nešto rjeđe, srednjih i završnih.

Početne

Mi se činilo ka i da *tići* oko moje glave šviću. (57); Pokle *šenice* došli su kumpiri... (65); ...da bi nan *stija* dvi beside reći... (105); ...kako da bi *stila*... (81); ...

to je barba Bepo Čelar,... (21).

Srednje

Ĵeno jutro kad san gonila na pašu... (112); ...na *sveĵenu* fozu... (68); *Nidan* da te utiši. (99).

Završne

...počeja je padati *daž*... (145).

3.1.13. Suglasničke skupine *šk*, *šp*, *št* u primljenica

Suglasničke skupine *šk*, *šp* i *št* javljaju se u nizu primjera, uglavnom talijanizama:

šk: *škerac*, *škurnice*, *škurina*, *do škurega*, *škalete*

šp: *špariti*, *španjulet* (...uzeti malega i *špariti* skupa š njin... /142/)

št: *štoriga*, *štupida*, *štufali*, *študijala* (To je *štoriga* iz mojeg kraja,... (1); Ča se to *štupidina* smije... /70/).

3.1.14. Sonant *v* pred suglasnikom na početku riječi

Sonant *v* pred suglasnikom na početku riječi (ranije *vъC-) u jugozapadnom istarskom dijalektu obično daje *u*. Odraz *u* vidi se i kod prijedloga *u* (< *vъ): *u štalu*, *u tavajol*, *u kažun*, *u hižu* te u prefiksalsnim složenicama: *uzela*, *ustala*, *učera*, *uzeti*, *užga*. U *Perušanki* su zabilježeni i primjeri redukcije početnoga *v*- ispred suglasnika: *šenci*, *nuki*, *zgojiti*, a u primjerima *vajk* i *Vazan* čakavska vokalizacija ‘slaboga’ poluglasa.

3.1.15. Zamjениčka osnova *vbs-

Zamjениčka osnova *vbs-, kao i u mnogim čakavskim govorima južne provenijencije, u dijelu središnjega čakavskoga dijalekta te u svim dijalektima štokavskoga narječja, ima metatiziran oblik *vs- > sv-: Ono ča *svaki* muž piše ženi. (90); Ča mi *svega* nisu nabrojili. (59); U ovoj hiži *svi* delaju. (65).

3.1.16. Redukcija sonanta *v* pred slogotvornim *r* ili sonantom *r*

Ograničenje distribucije fonema *v* ispred suglasničkog ili slogotvornog *r*, ako pred njim stoji kakav drugi suglasnik, ovjeren je u primjerima: Bila san *trda* ka i štatua. (55); ...tretu i *četrtu* nedilju. (56); Bili su svi četiri na portunu ka i *srake*. (135).

Redukcija se rijetko događa i u skupini *vr* na samom početku riječi, primjerice u imenici *vrabac* – *rebac*: ...bolje je imati *rebca* u ruki nego goluba na grani... (141).

3.1.17. Stezanje u oblicima zamjenice **kʷjʷb*

Zamjenica **kʷjʷb*, **kaja*, **koje*, kao i u većem dijelu jugozapadnoga istarskoga dijalekta, ima stegnuti oblik *kî*, *kâ*, *kô* (ostali su oblici: *kêga*, *kêmu* itd.). U *Perušanki* su ovjereni sljedeći primjeri: *Ki* zna ko ću te dočkati? (91); Muči da te *ki* ne čuje! (55); ...*ka* je imala driveno kolo... (23); ...*ka* u selu ima koze... (33); ...*ku* je stara zajno spravila u žep... (30); ...čentrine *ke* mi je sestra uplela... (63); Zašto ni po *ken* poslala reći? (31).

3.1.18. Jednačenje prijedloga/predmetaka *iz* i *s*

U jugozapadnom se istarskom dijalektu u prijedlogu/predmetku *iz* izgubio početni samoglasnik. Prijedlog *s* zamijenjen je ozvučenom inačicom *z*. U *Perušanki* su ovjereni sljedeći primjeri – prijedlog *s* > *z*: *z brenticon*, *z ženon*, *z novin*, *z japnon*, *z vodon*; prijedlog *iz* > *z*, *ž*: van *z hiže*⁴, *ž njega*; predmetak *iz-* > *z-*, njanka jedan piplic se ni *zlega*; Sila san na vriće i *zula* pastole. (79); Tribalo je slamu s poda *znesti*... (122) i predmetak (*i*)*z-* kao obezvučena inačica *s-*: Kumpiri *spod* luga bi tako lipo zadavali... (39).

3.1.19. Proteza

U *Perušanki* je ovjereni starije protetsko *j* u riječi *japno* ‘vapno’ – *z japnon* zbiljena (63), a novije u *jōped*: *Joped* me gledala onako... (81), Ča je sad *joped*? (92). Protetsko *v* ovjereni je u primjeru: ...a obrazi ti ka i *voganj* gore. (54).

3.1.20. Rotacizam u prezentskoj osnovi praslavenskoga glagola **mogti*

U ovome je idiomu, kao i u drugim govorima čakavskoga narječja (Lukačić 1998: 93; Lisac 2009: 17), kajkavskoga (Lončarić 1996: 19) te mnogim štokavskim govorima (Lisac 2003a: 34) ovjereni promjena intervokalnoga frikativa *ž* u sonant *r* u prezentskoj osnovi glagola *mōči* < **mogti*: *mōren*, *mōreš*, *mōre*, *mōremo*, *mōrete*, *mōru*: ne *moren* se domisliti... (86); ...tu se niš ne *more*... (105), ...ne *more* imati dice... (69); ...da (ne) *moremo* biti više skupa... (105).

Isto vrijedi za glagol *pomoći*, kao što je ovjereni u *Perušanki*: ...neka ti Bog *pomore!* (135).

3.1.21. Zatvaranje kratkoga *o* pred akcentom

Značajka je karakteristična za jugozapadni istarski dijalekt, a različito je disperzirana i u drugim idiomima hrvatskoga jezika. U *Perušanki* je, uz češće primjere gdje se zatvaranje ne provodi: ...*od ovega* svita... (47), ...*onega* lipega mladića... (51), ovjereni i nekoliko primjera sa zatvaranjem: ...smo se *uženili*...

⁴ U *Perušanki* je u navedenom primjeru, ali i u drugim primjerima, zapisano zvučno *z*, gdje se, zbog asimilacije po zvučnosti prema bezzvučnom suglasniku koji slijedi, u mjesnome govoru ostvaruje bezzvučno *s* (*iz* > *s*).

(49), ...*upazila* san... (52).

3.2. Akcentuacija

Govor Štokovaca karakterizira noviji tronaglasni sustav (dugi i kratki silazni naglasak te akut) s prednaglasnim duljinama. Nema zanaglasnih duljina i preskakanja naglasaka na klitike.

Općeslavenski neoakut prešao je u silazni naglasak, i to: pred sonantom u zatvorenu slogu (*petnâjst, pôjti, dôjde, zâjno*), u N jd. imenica m. r. (*pût, jedanpût, težâk*), u određenih pridjeva (*mlâdi, stâri*) i rednih brojeva (*devêten*), u prezentskoj osnovi (*dôjden, môraš*), u G mn. imenica ž. r. (*rûk, žên*) i s. r. (*dicê*), na dugim vokalima nastalim stezanjem dvaju kratkih (*kêga, ninêga*).

Akut je nastao novijim povlačenjem naglasaka s kratke otvorene ultime na prednaglasnu kračinu (kanovačko duljenje): *kâko* (< *kakò*), *môja* (< *mojâ*), *sêstra* (< *sestrâ*), *žêna* (< *ženâ*), *Vâzma* (< *Vazmä*) i nakon pomaka siline na prednaglasnu duljinu: *vîna* (< *vînâ*), *po zîmi* (*po zîmî*), *grêmo* (< *grēmò*).

Prednaglasne duljine mogu stajati samo pred naglašenim slogom: *žîvûlo, ćûvâli*.

Silazni naglasci mogu stajati bilo gdje u riječi (*rûke, blâgon, morâ; mânje, kampânju, živòt*), a akut je uglavnom ograničen na penultimu (*žênske*).

3.3. Morfologija

3.3.1. Dativ, lokativ i instrumental jednine

Dativ i lokativ jednine imenica ženskoga roda *e*- i *i*-vrste imaju nastavak *-i* (D h *Peruškanki*; L *u kampanji, u kužini*; D *kosti, stvari*; L *u masti, u krvi*). Instrumental jednine imenica *e*-vrste ima nastavak *-on* (*z kacijolon, pod murvon, s krpon, nad glavon, pod kotulon, z bičikleon, za sestron*). Imenice *i*-vrste u primjerima *koščon, maščon* imaju nastavak *-jon*.

Imenice muškoga i srednjega roda *a*-vrste imaju nastavak *-u* u D (*mužu, h ditetu*) i L jednine (*u snu, u facolu, na putu, na ognjištu*), a u I jednine nastavak *-on, -en*: *z medon, puten; tilon, z kolinon, z vrimenon*.

3.3.2. Genitiv množine

Imenice *e*-vrste imaju nulti nastavak u G mn.: Teto Mara, već je deset *ur*, kasno je! (91); ...plafon od *gred*... (63); ...pod od *dasak*. (63); ...dok ga nisan z *ruk* spuštija (40); ...od *suz* maćane... (118); ...par *jabuk*, nekoliko *naranač*... (43); ...nabra san jeno malo *žbic* po korti... (45); Ostali smo inbalšamani, bez *besid*. (105).

Imenice *a*-vrste preuzele su iz *i*-vrste nastavak *-i*: *brati, redi, ni šoldi, pet kilometri, par minuti*, uz izuzetke s nultim nastavkom *dan* i *lit*: ...tako san i ja

prenuta prije čuda *lit...* (40).

3.3.3. Dativ, lokativ i instrumental množine

U govoru Štokovaca D mn. imenica *a*-vrste ima nastavke *-on* (*mužon, prascon, tilon*), L i I mn. *-i* (*u Bibiči, s šoldi, z zubi*). U ovome je idiomu zamijećena tendencija ujednačavanja množinskih oblika N, G, L i I imenica muškoga roda na jedan zajednički nastavačni morfem *-i*.

U imenica *e*-vrste nastavci su *-an* u D mn. (*ženan, školan*), u L mn. *-ah* (*u rukah, na nogah*) te *-ami* u I mn. (*z usnicami*).

Osnova imenica muškoga roda u množini bez proširka je: *vozi, voli*.

3.3.4. Vokativ

Vokativ je vrlo rijedak. U *Perušanki* su ovi primjeri: *babo, teto, mamo, čako*.

3.3.5. Ujednačavanje palatalnog alomorfa u pridjevskoj i zamjeničkoj deklinaciji

U govoru Štokovaca kao i u gotovo svim ostalim JZ istarskim govorima u G, D, L jd. zamjenica, pridjeva i brojeva prevladale su palatalne inačice nastava zamjeničke sklonidbe:

Na largo od *tega* je sverkrv umra... (149); ...iskati na *ten* svitu... (149); *Nikemu* ođi, a *nikemu* doman! (149); Stavila je harte od *nikega starega* đornala... (19); Ča biš mi da još malo *teplega* kafela? (91); Mi se para da je imala *jenega* sina... (26).

3.3.6. Zamjenica *ča*

Upitno-odnosna zamjenica *ča* postoji samo u čakavskome narječju, ona je općečakavska jezična značajka najvišega razlikovnoga ranga (Moguš 1977: 20; Lisac 2009: 17). U *Perušanki* je ona zabilježena u različitim značenjima, a sudjeluje i u tvorbi drugih oblika: upitna – Ča je to s tobon? (137); odnosna: ... nabrojila san njoj sve *ča* si je zameritala. (66); neodređena ‘nešto’, ‘ništa’, ‘što-god’: ...pak ćemo *ništo* već zmisлити. (138); Potukla san na vrata i *niš*. (138); Molin te daj mi *ča* za pojisti te kao veznik ‘jer’: ...daj mi *ča* za pojisti, *aš* mi se škuri prid oči... (137); ...kunjada je forši jeno malo đeloža na nas, *aš* se lipo slažemo... (69).

3.3.7. Posvojna zamjenica ženskoga roda u značenju ‘njezin’

Za tvorbu ove zamjenice uzeti su oblici dativa i lokativa lične zamjenice ‘njoj’ kojima su dodani gramatički morfemi što iskazuju kategorije roda, broja i padeža: *njoj-i* (‘njezin’), *njoj-a* (‘njezina’), *njoj-e* (‘njezino’), ovjereni u primjeru: ...za to su se svega vraga spensivali na *njoji* račun. (41).

3.3.8. Nominativ jednine muškoga roda pokaznih zamjenica

U ovom idiomu, kao i drugdje u Istri, u N jd. muškoga roda pokaznih zamjenica nastavak je *-i*, kao u određenih pridjeva (npr. *novi*): Ne znan ki vrag mi je bija *ti* dan. (107).

3.3.9. Genitiv i akuzativ osobne zamjenice *oni*

Genitiv i akuzativ osobne zamjenice oni imaju oblik *he* (umjesto *ih*). To bi mogao biti amalgam metateziranoga genitivnog oblika *hi* < *ih*, koji vidimo u drugim govorima u južnoj Istri, i staroga akuzativnog *je* (<**jē*): Vidila san *he* z daleka... (140); ...tako da su njoj *he* odrizali... (143); ...i za našu dicu, ko *he* Bog da. (69); Ma, puš *he* svragon... (25).

3.3.10. Tvorba komparativa

U mnogim čakavskim govorima nijedan komparativni sufiks nema *-š-*, pa ni ona tri pridjeva koja ga obično imaju u štokavskome (*mekši*, *lakši*, *ljepši*). U Štokovcima komparativ tih pridjeva glasi *meklji*, *laglji*, *liplji/lipći*: Mali je bija sve *žešći* i *liplji*. (138).

3.3.11. Infinitiv i glagolski prilog sadašnji

Ovaj idiom karakterizira neokrnnjeni oblik infinitiva: Ča *iskati*... (149), ...sve *povidati*... (148), ...pomalo *srkati*... (86); ...drva *nasići*... (86) i glagolskoga priloga sadašnjeg: I ta put, *tornivajući* se s kozami od paše, *videći* pošćerovu bičikletu... (139); ...kako side svekrva i kunjada *plaćući*. (86); Ulovija ga je u brlogu *koseći*. (113).

Glagol *pôjti* pojavljuje se i u inačici *pôj*. U *Perušanki* nalazimo i oblike krnjega infinitiva: ...*regulat* kužinu... (65), ...za *oprat*... (65).

3.3.12. Oblici glagola *biti* za tvorbu kondicionala

U čakavskome narječju postoje posebni oblici glagola *biti* koji, uz ostalo, služe za tvorbu kondicionala: *bin*, *biš*, *bi*, *bimo*, *bite*, *bi*. Takvi su oblici ovjereni i u *Perušanki*: ...samo *bin* stila da me prvo poslušáš, ...(72); Ča *biš* ti reka? (65); ...da *bi* malega nahranila. (39); ...kadi *bimo* pozale brenticu... (68); ...ča *bite* pošli s namon poli Perušanke? (36).

3.3.13. Zanijekani prezentski oblici glagola *imati*

Zanijekani prezentski oblici glagola *imati* neokrnnjenoga su oblika, uobičajenoga za sjevernije čakavske govore *nîman*, *nîmaš*, *nîma*, *nîmamo*, *nîmate*, *nîmaju*: *Niman* više kadi stati... (140); ...kad *nîmaš* ninega svojega! (47); Ma, ča ta jedna žena *nîma* ninega ki bi njoj pomoga? (47).

3.3.14. Prezentski oblici pomoćnoga glagola *biti*

Za pomoćni glagol *biti* u *Perušanki* su ovjereni samo “kratki” oblici prezenta – *san, si, je, smo, ste, su*: ...ma *san* ben kašnije to okusila... (62); ...*sva je* kamara zadavala po lavandi... (63); Svi *su* nan čestitali... (63), koji mogu biti i naglašeni. Zanimjani oblici glase *nīs/nīsan, nīsi, nī, nīsmo, nīste, nīsu*: ...ma *nisan* sigurna. (47); ...*nīs* više vidila pasivati u školu. (146); Ča Peruškanke *ni* doma? (49); Ča mi *nīste* došli reći da je bolan? (147); ...kako Stakovci *nīsu* daleko od Bibići... (139).

3.3.15. Glagol sa značenjem ‘ići’

Glagol sa značenjem ‘ići’, ‘kretati se’ u mnogim čakavskim govorima izražava se dvjema supletivnim osnovama: infinitivnom *hodi-* i prezentskom *gre(d)-* (od **gręd-*). U *Perušanki* je ovjerena paradigma glagola s osnovom *gre(d)-* u prezentu – *grēn, grēš, grē, grēmo, grēte, grēdu*: ...ka i da ja *gren* cilo vrime na špaš. (65); ...neka *gre* svragon cili svit... (101); ...i *gremo* dalje, da si ne pokvarimo cili dan. (104); ...ne *grete* doma... (56) te s osnovom *hodi-* u infinitivu *hoditi*: ...*nisan* više triba *hoditi* po mliko. (40), u gl. prilogu *hodeći*, u perfektu: ...*hodija san* po srid česte... (32), te u 2. l. jd. imperativa: Ma, *hoj* zbogon! (24); ...i ti *hoj*, boga si dosti velik. (31) i 2. l. mn. imperativa: Nona, nona, *hote* vreda gori... (68).

4. Zaključak

Jezična analiza *Perušanke* pokazala je da se govor Štokovaca odlikuje nizom značajki tipičnih za jugozapadni istarski dijalekt. To su, primjerice, na fonološkoj razini: ikavski refleks jata, srednje č, vokalizacija slabih jerova, odraz prednjega nazala iza *j* kao *a*, stražnjega nazala kao *u*, završnoga *l* kao *a*, završnoga *m* kao *n*, čuva se stara suglasnička skupina *čr* te skupine *jt* i *jd* u izvedenica od glagola **iti*, štakavizam, rotacizam u prezentskoj osnovi glagola **mogti*, prelazak *ra* > *re*, gubljenje glasa *v* između suglasnika i sonanta *r*, kontrakcija u zamjenici *ki*, poopćavanje palatalnih varijanti nekih nastavaka (*-ega*), tipični jugozapadnoistarski razvoj **dj* > *ž, j*, noviji tronaglasni sustav, izjednačavanje prijedloga i prefiksa *iz* i *s*...

Opisane pojave na morfološkoj razini također su karakteristične za jugozapadni istarski dijalekt. Govor Štokovaca svojim se jezičnim značajkama priključuje svetvinčentskim govorima, odnosno središnjim govorima jugozapadne Istre. U *Perušanki* nije zabilježen veći broj leksema s protetskim *v*, koje karakterizira govor Svetvinčenta, Kanfanara i mjesta na Rovinjštini. U odnosu na susjedne, marčanske, vodnjanske i barbanske govore, u govoru Štokovaca nisu zabilježene značajne razlike, pa ni u naglasnome sustavu. Sli-

čan je naglasni sustav potvrđen i u nekim selima sjeverno, u općini Tinjan (Hlistići, Kringa, Butori) i južno, u Medulinu i Ližnjanu.

Ova se oveća pripovijest pokazala dobrim izvorom za opis mjesnoga govora Štokovaca na fonološkoj i morfološkoj jezičnoj razini, ali i za proučavanje paremiologije i frazeologije koje mogu biti temom nekog budućeg rada.

Literatura

- GAGLIARDI, VLADIMIRO (Miro Ivanin) 1997. *Perušanka*. Pula: Literarni klub Uljanik.
- HRASTE, MATE 1964. *Govori jugozapadne Istre*. Zagreb: JAZU.
- KONTOŠIĆ, DENIS 2001. Zaljubljenici i entuzijasti: Dva desetljeća Literarnog kluba "Uljanik", *Źurina i Franina*. Buzet: Reprezent, 170–171.
- LANGSTON, KEITH 2006. *Čakavian Prosody*. Bloomington, Indiana: Slavica.
- LISAC, JOSIP 2003a. *Hrvatska dijalektologija 1: Hrvatski dijalekti i govori štokavskog narječja i hrvatski govori torlačkog narječja*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- LISAC, JOSIP 2003b. Nastanak i razvoj jugozapadnoga istarskog dijalekta. *Nova Istra 2*, 195–198.
- LISAC, JOSIP 2005. Glasovi jugozapadnoga istarskog dijalekta. *Drugi Hercigonjin zbornik* [ur. Stjepan Damjanović]. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 219–222.
- LISAC, JOSIP 2009. *Hrvatska dijalektologija 2: Čakavsko narječje*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- LONČARIĆ, MIJO 1996. *Kajkavsko narječje*. Zagreb: Školska knjiga.
- LUKEŽIĆ, IVA 1998. *Govori Klane i Studene*. Crikvenica: Libellus.
- LUKEŽIĆ, IVA 2012. *Zajednička povijest hrvatskih narječja. 1. Fonologija*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada. Rijeka – Grobnik: Filozofski fakultet – Katedra Čakavskog sabora Grobinščine.
- MANDIĆ, DAVID 2009. Akut u jugozapadnim istarskim govorima. *Hrvatski dijalektološki zbornik 15*, 83–109.
- MANDIĆ, DAVID – LINA Pliško 2009. Mjesni govor Kacane. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje 35*, 201–215.
- MOGUŠ, MILAN 1977. *Čakavsko narječje: Fonologija*. Zagreb: Školska knjiga.
- PLIŠKO, LINA 2000. *Govor Barbanštine*. Pula: Filozofski fakultet Pula.
- PLIŠKO, LINA 2003. Fonološki i morfonološki opis mjesnoga govora Krnice. *Čakavska rič 1–2*, 61–70.
- PLIŠKO, LINA 2006. Jezične značajke mjesnoga govora Orbanići. *Croatica et Slavica Iadertina 2*, 83–93.
- PLIŠKO, LINA 2007a. Mjesni govor Hreljići – prilog poznavanju govora opći-

- ne Marčana. *U službi jezika: Zbornik u čast Ivi Lukežić* [ur. Silvana Vranić]. Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci, 123–135.
- PLIŠKO, LINA 2007b. Štakavsko-čakavski govori Tinjanštine – mjesni govor Hlistića. *Croatica et Slavica Iadertina* 3, 95–106.
- PLIŠKO, LINA 2008. Mjesni govor naselja Peruški – prilog opisu govora Marčanštine. *Zbornik radova s Međunarodnoga znanstvenog skupa Riječki filološki dani* 7 [ur. Ines Srdoč-Konestra, Silvana Vranić]. Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci, 739–751.
- PLIŠKO, LINA – DAVID MANDIĆ 2007. Dijalektološki povratak Marčani. *Čakavska rič* 2, 323–338.
- PLIŠKO, LINA – TATJANA LJUBEŠIĆ 2009. Novija istraživanja mjesnoga govora Kringe. *Croatica et Slavica Iadertina* 5, 97–105.
- PLIŠKO, LINA – DAVID MANDIĆ 2011. *Govori općine Ližnjan*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
- PLIŠKO, LINA – MELANI IVETIĆ 2011. O govoru Butora. *Fluminensia* 2, 127–135.
- RIBARIĆ, JOSIP 2002. *O istarskim dijalektima: Razmještaj južnoslavenskih dijalekata na poluotoku Istri s opisom vodičkog govora*. Pazin: Josip Turčinović d. o. o.

The Roverija Čakavian Dialect in *Perušanka* by Vladimiro Gagliardi

Summary

As a member of the Uljanik Shipyard Literary Club, Vladimiro (Miro) Gagliardi appeared on the Istrian Čakavian literary scene in 1996. A year later, he published a long narrative story, *Perušanka*, inspired by the harsh life of women in Istria. *Perušanka* was written in the Roverija Čakavian dialect, i.e. the idiom of the village of Štokovci (or Stakovci as it is called by its inhabitants). It thus represents an abundant source of material for linguistic, onomastic, phraseological and paremiological analyses of this local dialect.

The paper analyses the phonological and morphological levels of the language used in the narrative story, which confirms that the Štokovci idiom belongs to the southwestern Istrian dialect group. The linguistic characteristics of the narrative and the accentual system have also been confirmed in an interview with the author. Expectedly, we have noted that the Croatian standard language has influenced the language of the narrative.

Ključne riječi: Štokovci, jugozapadni istarski dijalekt, čakavsko narječje, fonologija, morfologija, Vladimiro Gagliardi (Miro Ivanin), *Perušanka*

Key words: Štokovci, southwestern Istrian dialects, Čakavian dialects, phonology, morphology, Vladimiro Gagliardi (Miro Ivanin), *Perušanka*